

УДК 338.124.4

В.А. Тупчій, канд. екон. наук (ПФ ХДУХТ, Первомайськ)

Ю.І. Тупчій, канд. екон. наук (ПФ ХДУХТ, Первомайськ)

К.Л. Мельник (ПФ ХДУХТ, Первомайськ)

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА КРИЗА: СУТНІСТЬ, ШЛЯХИ І МЕТОДИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Розглядаються причини виникнення фінансово-економічної кризи, зумовлені нею проблеми та пропонуються методи її подолання.

Рассматриваются причины возникновения финансово-экономического кризиса, обусловленные ним проблемы и предлагаются методы его преодоления.

Consider the causes of financial crisis due to her problems and proposed methods to overcome it.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогоднішні умови розвитку вітчизняної економіки істотно відрізняються від тих, які існували у 1998 році, коли країна також зазнала впливу потужної світової фінансово-економічної кризи. Сучасна фінансово-економічна криза набула такого масштабу і гостроти, що стала, по суті, головною загрозою економічній безпеці держав. Головний економіст МВФ О. Бленчард вважає, що сучасна криза є найважливішою за останні шістдесят років, яка поставила світ на межу фінансової катастрофи [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з фінансово-економічною кризою досліджувалися як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Зокрема, цій проблематиці присвячено праці О.І. Барановського, Л. Медельсона, І.Н. Рикова, Н.В. Фісенко, І.С. Кравченко, Г.А. Багратян, А.А. Чухно, Т. Вахненко. Однак мінливість економічної ситуації постійно вимагає уточнення підходів, перегляду стереотипів мислення, оцінок і висновків.

Мета та завдання статті. Метою статті є виявлення причин і проявів світової кризи, обґрунтування заходів щодо запобігання наслідкам кризи в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова фінансово-економічна криза розпочалась з іпотечної кризи у США у 2006 році, яка спровокувала іпотечні кризи в Європі та країнах Азії, де мали схожі схеми кредитування. Кризи зачепили промислово розвинені країни, такі як Великобританія, Італія, Іспанія, Японія. Неминуchoю вона була й для України.

В умовах світової рецесії стрімко зростає ризик ліквідності українських банків. Це відбувається через неефективне управління ак-

тивами та пасивами, їх розбалансованістю за строками, значний вплив коштів клієнтів та неможливість залучення грошей на міжбанківському та зовнішніх фінансових ринках. Гостро постало питання джерел ресурсного забезпечення, своєчасного виконання зобов'язань перед вкладниками і кредиторами, реструктуризації зовнішніх боргів, фондування активних операцій. Станом на 01.10.2008 р. банківська система України мала як ніколи низький рівень високоліквідних коштів, що дорівнював лише 8,8% (на початок 2008 року – 10,3%).

Однією з причин фінансово-економічної кризи є прив'язка гривні до долара США, високий рівень доларизації економіки. Замість «плаваючого» валютного курсу, прийнятого відповідно до рішення Ямайської конференції (січень 1976 р.), гривня була прив'язана до долара, що зробило валютний курс нестабільним та призвело до падіння національної валюти. Висока доларизація нашої економіки – складна проблема, яка впливає на різні її сторони. НБУ разом з великою кредитною експансією у гривнях створив умови для випереджаючого зростання кредитування в іноземній валюті (в основному в доларах США). Якщо станом на початок 2007 р. обсяги інвалютних кредитів були на рівні 50% від загального обсягу, то на початок жовтня 2008 р. кредити в іноземній валюті перевищили гривневі та на початок 2009 р. вже становили 57,7% загальної заборгованості клієнтів банкам [3].

Особливо негативною є роль долара у визначенні та змінах валютного курсу, який дуже важливий у економіці країни, в її внутрішньому і міжнародному житті. Його зміни зачіпають інтереси товаровиробників, населення і, насамперед, учасників зовнішньоекономічних зв'язків. Високі темпи девальвації викликали паніку серед населення. Станом на початок 2009 р. гривня виявилась лідером по глибині обвалу. Вона знецінилась на 53%, тоді як польський злотий – на 40%, турецька ліра – на 28%, російський рубль – на 12%, чеська крона – на 10%, євро – на 3%, білоруський рубль та словацька крона – на 1% [4]. Тому можна відмітити, що Нацбанк виявився фактично неспроможним впоратися зі своєю ключовою функцією – забезпечувати стабільність національної грошової одиниці, як внутрішньої, тобто цінової, так і зовнішньої – курсової.

Одними із індикаторів, що визначають фінансову безпеку держави, є обсяги внутрішніх та зовнішніх боргів держави. Сума державного боргу України за рік – з жовтня 2008 до жовтня 2009 – зросла на 196,3 млрд грн. Станом на кінець серпня 2009 р. загальна сума державного боргу України вже становили 280,5 млрд грн. У відносних величинах державний борг України збільшився з 12,4% ВВП в кінці 2007 р. до 29% ВВП станом на 01.09.2009 р., а сьогодні ця величина вже ста-

новить 38%. Надмірне нарощування внутрішнього державного боргу, залучення у значних обсягах кредитів і неконтрольоване надання державних гарантій може спровокувати кризу державної заборгованості вже у 2010-2011 рр. Крім того, суттєве зростання державного боргу породжує ризики гіперінфляції, дестабілізації платіжного балансу та збереження хронічно високих відсоткових ставок, які створюватимуть перешкоди для відновлення інвестиційного процесу і переходу економіки на траєкторію стійкого зростання.

Фінансова криза в Україні створює передумови для зміни безперспективного шляху розвитку з опорою на зовнішні фінансові ресурси і більш повного використання потенціалу внутрішніх заощаджень. Фінансування інвестицій в основний капітал, розвиток національного кредитного і фондового ринків мають ґрунтуватися на процесах мобілізації внутрішніх заощаджень та їх продуктивного використання [1].

Фінансово-економічна криза боляче позначилася на Україні, особливо через повну неготовність української економічної влади до адекватного реагування на неї. Україна на половину свого ВВП інтегрована в світову економіку, тісно з нею пов'язана і залежна від неї, а це вимагає паралельного розгляду процесів, що відбувалися в світі і в Україні, з основними їх зв'язками.

Особливістю української економіки є низький ступінь її диверсифікованості, тобто вона не може обходитися без імпорту, що заміщує дефіцит внутрішнього виробництва для споживання та економічного розвитку, і який складав у передкризові роки 48...50% всього споживання в країні (тоді як в диверсифікованих США близько 16%). Необхідний імпорт, у свою чергу, забезпечується валютними надходженнями від експорту та чистими іноземними фінансовими потоками, з яких експорт товарів та послуг є фундаментальним і найбільшим.

Висновки. Тому вже сьогодні необхідно проаналізувати економічно-соціальний стан країни і перейти до рішучих скоординованих дій щодо відновлення економіки. Яке можливо лише за допомогою втілення в життя наступних пріоритетних шляхів та методів:

По-перше, НБУ повинен встановити плаваючий, ринковий курс гривні щодо долара і євро, якомога ефективно боротися за зменшення доларизації в країні. Офіційний валютний курс повинен бути реальним, тобто ґрунтуватися на основі паритету купівельної спроможності національної грошової одиниці. До валютного курсу слід ставитися як до економічної категорії, що пов'язує національну економіку зі світовою, а не як до об'єкта необґрунтованих бажань.

По-друге, потрібно зменшити податковий тиск. До діючої податкової системи слід застосувати гнучкий підхід. Оновлена податкова система повинна діяти згідно з Податковим кодексом. Щоб не допустити різкого спаду поточного споживання і стимулювання національного виробника, вельми доцільно було б привести всі податки, особливо на прибуток та додану вартість, у відповідність з інтересами народного господарства України.

По-третє, Україна повинна дати зелений колір прямим іноземним інвестиціям у виробництво. Держава має співпрацювати з інвесторами, але контроль над надприбутковим виробництвом повинен залишитися в руках української держави. Тільки за рахунок державної власності, що ефективно працює, можна збільшити неподаткові надходження, а отже знизити податкове навантаження на малий і середній бізнес.

По-четверте, підвищення конкурентоспроможності українських товарів за рахунок модернізації підприємств. На сьогодні негайно потрібно модернізувати українські підприємства, адже кінцевим результатом таких дій стане те, що Україна перетвориться на технологічну незалежну державу, провідного експортера унікальної продукції та технології. А особливо знизити залежність країни від тієї об'ємної маси імпорту. Це можливо за допомогою таких механізмів реалізації, а саме:

- широке застосування важелів державного регулювання економіки;

- значні обсяги інвестування у власну економіку;
- орієнтація на розвиток високотехнологічних галузей;
- розвиток науки та її зв'язків з промисловістю.

По-п'яте, розвиток АПК є головним інструментом виведення української економіки з кризи та надійною базою економічного розвитку. Але для цього необхідно провести корінні зміни:

- необхідно прийняти мінімальний пакет законів «Про ринок земель в Україні», «Про державний земельний кадастр», «Про державний Земельний банк»;

- необхідно скласти повну карту власників землі, створення прозорих механізмів її продажу та впровадження необхідних обмежень;

- держава повинна використовувати проектний підхід у розвитку села, планувати, куди й навіщо йдуть гроші, контролювати цінову політику на сировину та продукцію;

- терміново необхідно запустити в дію українського м'ясо-молочного виробництва, що сьогодні в Україні майже зникло. Таким чином українці припинять споживати іноземну продукцію низької яко-

сті, яка на сьогодні надходить з Аргентини, Польщі, Білорусі тощо, тим самим вбиваючи вітчизняну м'ясо-молочну галузь України;

– необхідно визначити ціну земельних ресурсів, що захистить інтереси продавців-власників паїв, ускладнить спекулятивні операції;

– для полегшення виходу на зовнішні ринки зі своєю сільсько-господарською продукцією Україна повинна запропонувати своїм суїдам-державам участь у спільній міжнародній продовольчій політиці.

По-шосте, викорінення корупції. Необхідно реформувати систему центральної влади, змінити виборчу систему. Модернізацію не можна провести в країні, де панує корупція. Необхідно збільшити покарання за такі дії як: корупційне діяння, хабар, винесення завідомо неправосудного рішення.

Отже, фінансово-економічну кризу можна подолати за умови кардинальних змін в економічній політиці держави.

Список літератури

1. Барановський, О. І. Предтечі фінансових криз [Текст] / О. І. Барановський // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 3–22.

2. Чухно, А. А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання [Текст] / А. А. Чухно // Економіка України. – 2010. – № 1. – С. 4–18.

3. Кравченко, І. С. Криза та регулювання фінансової системи: уроки і перспективи [Текст] / І. С. Кравченко, Г. А. Багратян // Вісник НБУ. – 2009. – № 1. – С. 19–23.

4. Вахненко, Т. Уроки світової фінансової кризи для економіки України [Текст] / Т. Вахненко // Економіст. – 2009. – № 11. – С. 12–15.

Отримано 31.03.2010. ХДУХТ, Харків.

© В.А. Тупчій, Ю.І. Тупчій, К.Л. Мельник, 2010.

УДК 339.17:004.4'242

А.П. Грінько, канд. екон. наук

Л.В. Івченко, асп.

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто напрями подальшого вдосконалення інформаційного забезпечення процесів регулювання товароруку на торговельних підприємствах, проведено аналіз автоматизованих інформаційних систем.

Рассмотрены направления дальнейшего совершенствования информационного обеспечения процессов регулирования движения товара на торговых